

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.3. ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323 π.Χ.)

❏ Ποια περίοδος ονομάζεται **κλασική**; Η περίοδος από το τέλος των περσικών πολέμων έως και το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου.

☞ Οι **αιτίες** της χρήσης του όρου «κλασική»:

α. Η υπεροχή των συντελεστών της και των επιτευγμάτων τους.

β. Η πνευματική επιβολή των ανθρώπων της εποχής αυτής.

γ. Η διαχρονική τους επιβίωση σε ιδέες και έργα μεταγενεστέρων εποχών.

☞ Τα **κίνητρα** που οδήγησαν στα μεγάλα επιτεύγματα της κλασικής εποχής:

α. Η **αυτοπεποίθηση** μετά τη νίκη κατά των Περσών,

β. Η αίσθηση της **αυτάρκειας**.

γ. Η αίσθηση της **υπεροχής** απέναντι στους «βαρβάρους».

δ. Η **ψυχική ευφορία του νικητή** που θέλει να αποκαταστήσει τις καταστροφές.

☞ Τα **γεγονότα της εποχής**:

α. Εξέλιξη της Αθήνας σε **ηγεμονική** δύναμη,

β. **Αντιπαράθεση** της Αθήνας με τη Σπάρτη,

γ. **Διαίρεση** του ελληνικού κόσμου σε δυο μεγάλους συνασπισμούς,

δ. **Πελοποννησιακός πόλεμος**.

➤ **Πρώτο μισό 4^{ου} αιώνα π. Χ.** : παρέμβαση των Περσών στα ελληνικά πράγματα με παροχή χρημάτων ή στρατιωτικής βοήθειας.

➤ **Δεύτερο μισό 4^{ου} αιώνα π.Χ.** : εμφάνιση της ιδέας της πανελλήνιας ένωσης.

❏ **Η συμμαχία της Δήλου - Αθηναϊκή ηγεμονία.**

1. **Η ίδρυση της Α' Αθηναϊκής συμμαχίας:**

α. Πότε και πού; Το 478/7 π. Χ. με έδρα τη Δήλο (συμμαχικό ταμείο),

β. **Ετήσια συγκέντρωση των αντιπροσώπων** στη Δήλο.

γ. **Ίδια δικαιώματα και ίδιες υποχρεώσεις** για όλα τα μέλη.

δ. Καθορισμός του φόρου σε **πλοία ή χρήματα**.

2. Η **χρησιμοποίηση** της συμμαχίας από τους Αθηναίους:

α. Ως μέσο **επικράτησης απέναντι στους Πέρσες**.

β. Ως μέσο **κυριαρχίας στους ίδιους τους συμμάχους**.

3. Η στάση των **μη συμμαχικών ελληνικών πόλεων**:

α. Όχι φανερή εκδήλωση αντίθεσης.

β. Ακόμα και η Σπάρτη ήταν επιφυλακτική.

4. Τα **γεγονότα μέχρι την άνοδο του Περικλή στην εξουσία:**

★ **Κίμων:**

i. Εκπρόσωπος της **αριστοκρατικής παράταξης**.

ii. **Αντιμετώπιση των Περσών**: νίκη στη Μ. Ασία το 467 π. Χ. (**Ευρυμέδοντας ποταμός**)

iii. Ακολούθησε **φιλολακωνική** πολιτική.

iv. Πολιτική ήττα του Κίμωνα και διακοπή φιλικών σχέσεων Αθήνας - Σπάρτης.

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.3. ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323 π.Χ.)

- ★ Πολιτικές ανακατατάξεις στην Αθήνα:
 - i. Επικράτηση των δημοκρατικών (Εφιάλτης).
 - ii. Εξοστρακισμός του Κίμωνα (461 π. Χ.).
 - iii. Οριστική εγκατάλειψη της φιλολακωνικής πολιτικής.
 - iv. Δολοφονία Εφιάλτη και άνοδος του Περικλή στην αρχηγία των δημοκρατικών.

- ★ Η μετατροπή της αθηναϊκής συμμαχίας σε αθηναϊκή ηγεμονία:
 - i. Μεταφορά του συμμαχικού ταμείου από τη Δήλο στην Ακρόπολη των Αθηνών (454 π. Χ.).
 - ii. Ένοπλες επεμβάσεις των Αθηναίων στις συμμαχικές πόλεις που παρουσίαζαν διαθέσεις αποχώρησης.

- ★ Επιστροφή του Κίμωνα (451 π. Χ.):
 - i. Υπογραφή πενταετούς ανακωχής με Σπάρτη.
 - ii. Επίθεση εναντίον των Περσών στην Κύπρο.
 - iii. Θάνατος του Κίμωνα κατά την πολιορκία του Κιτίου (450 π. Χ.).

- ★ Νίκη του αθηναϊκού στόλου κατά των Περσών στη Σαλαμίνα της Κύπρου.
- ★ Υπογραφή της **Καλλιείου ειρήνης** με τους Πέρσες (αναγνώριση της ανεξαρτησίας των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας) ή της **Κιμώνειου ειρήνης**, λόγω της συμμετοχής του Κίμωνα στη νίκη κατά των Περσών.
- ★ Ο Περικλής στην εξουσία: «**τριακοντούταις σπονδαί**» με τη Σπάρτη (445 π.Χ.)

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.3. ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323 π.Χ.)

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΗ

5ος αιώνας π. Χ. «χρυσούς αιών του Περικλέους»:

1. Η διακυβέρνηση του Περικλή:

- * Εκλεγόταν **στρατηγός** κάθε χρόνο με δημοκρατικές διαδικασίες.
- * Θουκυδίδης : «...λόγω μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρός ἀρχή» (στο όνομα το πολίτευμα ήταν δημοκρατία, αλλά στην πράξη, **εξουσία ενός ανδρός**)
- * Επιβολή του Περικλή χωρίς να περιορίζει τις ελευθερίες του πλήθους.

2. Η ενίσχυση του δημοκρατικού πολιτεύματος:

- * Καθιέρωση χρηματικής αποζημίωσης για τους κληρωτούς άρχοντες, τους Βουλευτές και τους δικαστές, ώστε να συμμετέχουν και τα **λαϊκά στρώματα** στη διοίκηση του κράτους.
- * **θεωρικά** (δωρεάν εισιτήρια για το θέατρο).

3. Επέκταση της αθηναϊκής κυριαρχίας και επιρροής:

- * **Συμμαχία** με την Εγέστα, τους Λεοντίνους, το Ρήγιο
- * Ίδρυση της **αποικίας των Θουρίων** (444/3 π. Χ.).
- * Εξέλιξη του **Πειραιά** ως του κυριότερου εμπορικού κέντρου της Μεσογείου (πολεοδομικά σχέδια του **Ιππόδαμου**).

4. Τα οικονομικά της Αθήνας - έσοδα:

- * Εκμετάλλευση **μεταλλείων**: το κράτος εκμίσθωνε (νοίκιαζε) τα μεταλλεία σε ιδιώτες
- * **Φορολογία**:

Άμεση φορολογία δεν υπήρχε για τους Αθηναίους πολίτες την εποχή του Περικλή

i. **Μετοίκιο**: φόρος που πλήρωναν οι εγκαταστημένοι από άλλες πόλεις στην Αθήνα (12 δραχμές οι άνδρες, 6 δραχμές οι γυναίκες).

ii. **Εμμεση φορολογία**: στα **εισαγόμενα** και **εξαγόμενα προϊόντα** από τα αθηναϊκά λιμάνια (Πειραιάς).

iii. **Φόροι των συμμάχων**:

- ✓ **Απόθεμα** του συμμαχικού ταμείου: 8000 τάλαντα (454 π. Χ.), 9700 τάλαντα (445 π. Χ.), 6000 τάλαντα (431 π. Χ.).
- ✓ **Έκτακτη φορολογία** των συμμάχων (πολεμικές αποζημιώσεις).

iv. **Έκτατες εισφορές των πολιτών**, οι **λειτουργίες** (δαπάνες εκδηλώσεων που αναλαμβάνουν οι **πλούσιοι πολίτες**, οι οποίες ήταν **υποχρεωτικές** και είχαν **τιμητικό χαρακτήρα**):

- ☞ **Χορηγία**: πληρωμή των εξόδων για παράσταση **θεατρικού έργου**.
- ☞ **Τριηραρχία**: υποχρέωση συντήρησης και εξοπλισμού **τριήρους** (πολεμικό πλοίο).
- ☞ **Αρχιθεωρία**: πληρωμή των εξόδων επίσημης **αποστολής σε πανελλήνιες γιορτές**.
- ☞ **Εστίαση**: έξοδα του **δείπνου** μίας φυλής σε θρησκευτικές γιορτές.
- ☞ **Γυμνασιαρχία**: έξοδα για την τέλεση **αγώνων λαμπαδηδρομίας στα Παναθήναια**.

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.3. ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323 π.Χ.)

Ο Πελοποννησιακός πόλεμος (431 - 404 π. Χ.)

- ★ Συγκρούσεις Αθήνας και Σπάρτης, Κορίνθου, Θήβας.

Οι ρίζες των αντιπαράθεσεων:

- Φυλετική διαφορά: Αθηναίοι - Ίωνες και Σπαρτιάτες - Δωριείς,
- Πολιτεύματα: Αθήνα - δημοκρατία και Σπάρτη - ολιγαρχία,
- Ηγεμονικές τάσεις της Αθήνας.

- ★ Οι τρεις περίοδοι του Πελοποννησιακού πολέμου (τον οποίο κατέγραψαν ο Θουκυδίδης και ο Ξενοφώντας):

- Αρχιδάμειος ή Δεκαετής πόλεμος (431 - 421 π.Χ.).
- Σικελική εκστρατεία (415 - 413 π.Χ.).
- Δεκελεικός ή Ίωνικός πόλεμος (413 - 404 π.Χ.).

★ Οι συνέπειες του πολέμου:

- Εξόντωση ελληνικών πόλεων (πεδία συγκρούσεων) π.χ. Πλαταιές, Μυτιλήνη, Μήλος.
- Υλικές καταστροφές.
- Εξαχρείωση των ανθρώπων.
- Ανάμειξη των Περσών σε εσωτερικά ελληνικά θέματα.
- Αναγνώριση της Σπαρτιατικής ηγεμονίας μετά την ήττα των Αθηναίων (404 π.Χ.).

Η κρίση της πόλης – κράτους

★ Η κρίση:

- Στο εσωτερικό των πόλεων - κρατών: οικονομικά, κοινωνικά προβλήματα,
- Στο εξωτερικό: συγκρούσεις μεταξύ των πόλεων-κρατών, περσικές παρεμβάσεις.

★ Η διάσπαση των ελληνικών δυνάμεων:

- Δημιουργία αντισπαρτιατικού συνασπισμού (Θήβα, Κόρινθος, Άργος, Αθήνα) με περσική υποκίνηση,
- Βοιωτικός ή Κορινθιακός πόλεμος (395 - 386 π. Χ.).
- Βασίλειος ή Ανταλκίδειος ειρήνη:
 - Παράδοση των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας και της Κύπρου στην Περσία.
 - Αυτονομία των ελληνικών πόλεων εκτός της Ίμβρου, Λήμνου και Σκύρου που παρέμειναν στους Αθηναίους.
 - Οι Σπαρτιάτες έγιναν τοποτηρητές της ειρήνης στην Ελλάδα (στην ουσία όργανα της περσικής πολιτικής).

★ Η Θηβαϊκή ηγεμονία:

- Άνοδος : μάχη στα Δεύκτρα (371 π.Χ.).
- Πτώση : μάχη στη Μαντινεία (362 π.Χ.).

★ Τα συμπτώματα παρακμής των πόλεων - κρατών:

- Πόλεμοι μεταξύ των ελληνικών πόλεων.
- Κοινωνικές αναταραχές μέσα στις πόλεις.
- Παρεμβατικός ρόλος των Περσών.

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.3. ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323 π.Χ.)

✦ Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΙΔΕΑ

1. Σοφιστής **Γοργίας**: πρώτη διατύπωση της πανελληνίας ιδέας σε λόγο του στην αρχαία Ολυμπία (τέλη 5^{ου} αιώνα π. Χ.).
2. **Ισοκράτης**: Αθηναίος ρήτορας· ο κύριος εκφραστής της πανελληνίας ιδέας:
 - α. Η **Αθήνα** θα μπορούσε να αναλάβει την **ηγεμονία του αγώνα εναντίον των Περσών** («Πανηγυρικός» λόγος, 380 π. Χ.).
 - β. Ένας ισχυρός **μονάρχης** θα μπορούσε να ενώσει τους Έλληνες στον αγώνα εναντίον των Περσών. Αυτός θα μπορούσε να ήταν:
 - i. Ο **Ευαγόρας** της Σαλαμίνας της Κύπρου.
 - ii. Ο **Ιάσωνας** των Φερών Μαγνησίας.
 - iii. Ο **Διονύσιος Α'** των Συρακουσών.
 - iv. Ο **Φίλιππος Β'** της Μακεδονίας.
3. **Δημοσθένης**: ο **αντίπαλος** της πανελληνίας ιδέας. Ήταν πιστός στην ιδέα του πρωταγωνιστικού ρόλου της Αθήνας.

✦ Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ Β' ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Οι **ενέργειες** του Φιλίππου για την **ισχυροποίηση της Μακεδονίας**:
 - α. Επιτυχής αντιμετώπιση των Ιλλυριών και Παιόνων (Βόρεια σύνορα).
 - β. Οργάνωση στρατού:
 - i. Μακεδονική **φάλαγγα**: πεζέταιροι 16 σειρών με τη **σάρισα** (δόρυ 6 μέτρων).
 - ii. **Ιππικό**: εταίροι (ευγενείς).
 - iii. Σώματα **ακοντιστών, τοξοτών, πελταστών**.
 - γ. Δημιουργία ισχυρής οικονομίας:
 - i. Κατάληψη **ορυχείων χρυσού στο Παγγαίο**.
 - ii. Κοπή **νομίσματος** (χρυσοί στατήρες).
 - δ. Επεκτατική εξωτερική πολιτική.
 - **Πρώτο στάδιο: κατάληψη εδαφών**: Πόλεις της Χαλκιδικής, εδάφη της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.
 - **Δεύτερο στάδιο: προσπάθεια ένωσης** των Ελλήνων υπό την αρχηγία του: νίκη κατά των Θηβαίων και των Αθηναίων στη **Χαιρώνεια** (338 π.Χ.) και επιβολή του, ως αδιαφιλονίκητου ηγέτη των Ελλήνων.
 - **Το συνέδριο στην Κόρινθο, 337 π. Χ.** (συμμετοχή όλων των ελληνικών πόλεων πλην της Σπάρτης):
 - α. **Απαγόρευση των συγκρούσεων** μεταξύ ελληνικών πόλεων και της **βίαιης μεταβολής των καθεστώτων τους**.
 - β. Προστασία της **ελεύθερης ναυσιπλοΐας και καταδίκη της πειρατείας**.
 - γ. Ίδρυση **πανελληνίας συμμαχίας** -αμυντικής και επιθετικής- με ισόβιο αρχηγό το **Φίλιππο Β'**.
 - **Επανάληψη του συνεδρίου** της Κορίνθου (336 π. Χ.): Ανανέωση του όρκου στον **Αλέξανδρο**.

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.3. ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323 π.Χ.)

★ Το έργο του Μ. Αλεξάνδρου:

1. Στο στρατιωτικό τομέα:

α. **Διορατικός** στρατηγός με **μεγαλοφυή σκέψη**.

β. **Κατάλληλος σχεδιασμός** τόσο στις κατά μέτωπο **συγκρούσεις** όσο και στις **πολιορκίες** πόλεων.

2. Στην πολιτική δράση:

α. Επιδίωξη **ανάμειξης ελληνικού - ασιατικού κόσμου**.

β. Αποδοχή των **τοπικών συνηθειών, παραδόσεων και διαφορετικών τρόπων άσκησης της εξουσίας**.

γ. **Διατήρηση του θεσμού των σατραπειών** (Έλληνες ή Πέρσες διοικητές).

3. Στον οικονομικό τομέα:

α. Προώθηση της **νομισματικής οικονομίας**.

β. **Εγκατάλειψη** της ιδέας του αυτοκρατορικού **θησαυροφυλακίου** (οι θησαυροί που συγκεντρώνονταν μεταβάλλονταν σε χρυσό νόμισμα).

γ. Δημιουργία της **φορολογικής περιφέρειας** που περιελάμβανε περισσότερες από μία σατραπείες.

δ. Δημιουργία **ενιαίου νομισματικού συστήματος** (χρυσό νόμισμα).

4. Στον πολιτιστικό τομέα: Η εκστρατεία είχε το χαρακτήρα **ένοπλης εξερεύνησης** λόγω:

α. της διάδοσης της **ελληνικής γλώσσας** και του ελληνικού **πολιτισμού**,

β. της **υιοθέτησης πολιτιστικών στοιχείων** από τους λαούς της Ανατολής,

γ. της ίδρυσης **νέων πόλεων** (εμπορικά, πνευματικά κέντρα),

δ. των **εξερευνήσεων** περιοχών,

ε. της επιθυμίας για **έρευνα** (συμμετοχή φιλοσόφων, ερευνητών στην εκστρατεία).

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.3. ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323 π.Χ.)

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

- * Τα στοιχεία της καθημερινής ζωής των Ελλήνων που προσδιορίζουν τον πολιτισμό τους:
 - α. Αντιλήψεις για την εργασία: περιφρόνηση της χειρωνακτικής εργασίας.
 - β. Διασκέδαση: συμπόσια, δημόσιες εορτές, θεατρικές παρατάσεις.
 - γ. Ο κοινωνικός χαρακτήρας των τελετών σχετικά με τη γέννηση, το γάμο, το θάνατο.
- * **Η Αθήνα** (πρωτεία πολιτιστικής ανάπτυξης):
 - Εποχή Περικλή:** Οικοδόμηση έργων στην Ακρόπολη, πανηγύρια, πνευματικές εκδηλώσεις π.χ. Παναθήναια, Ελευσίνα Μυστήρια, θεατρικές παραστάσεις,
- * **Φιλοσοφία:**
 - Ο άνθρωπος στο κέντρο του ενδιαφέροντος - χρήση της λογικής.
 - Σοφιστές, Σωκράτης και αργότερα (4^{ος} αιώνας π. Χ.) Πλάτων, Αριστοτέλης
- * **Ιστοριογραφία:** Ηρόδοτος, Θουκυδίδης (επιστημονική ιστορική συγγραφή), Ξενοφών.
- * **Ποίηση:**
 - **Τραγωδία:** Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης.
 - **Κωμωδία:** Αριστοφάνης,
- * **Ρητορικός λόγος:** Λυσίας, Ισοκράτης, Δημοσθένης
- * **Επιστήμες:**
 - **Αστρονομία, Μαθηματικά:** Μέτων ο Αθηναίος.
 - **Χωροταξική οργάνωση των πόλεων:** Ιππόδαμος ο Μιλήσιος.
 - **Ιατρική:** Ιπποκράτης από την Κω: εισήγαγε τη μελέτη του ανθρώπινου σώματος για την έρευνα των φυσικών αιτιών των ασθενειών.
- * **Αρχιτεκτονική:**
 - Πρώτο μισό 5^{ου} αιώνα π.Χ.:**
 - Συνδυασμός δωρικού - ιωνικού ρυθμού.
 - Έργα της εποχής: Ναός του Δία στην Ολυμπία, του Απόλλωνα στη Φιγαλία, της Ακρόπολης των Αθηνών.
 - Τα οικοδομήματα της Ακρόπολης (Ικτίνος, Καλλικράτης, Φειδίας): Προπύλαια (Μνησικλής), Ερεχθείον, ιωνικός ναός της Απτέρου Νίκης (Καλλικράτης).
 - Δεύτερο μισό 5^{ου} αιώνα π.Χ.:**
 - Ναός του Ηφαίστου (Θησείο), ναός του Ποσειδώνα (Σούνιο), Ωδείο του Περικλή (Αθήνα), Τελεστήριο (Ελευσίνα).
- 4^{ος} αιώνας π.Χ.:
 - Πλούσια διακόσμηση - πρόκληση εντύπωσης.
 - Νέου τύπου κτίσματα: θόλοι, θέατρα, βουλευτήρια.
 - Κτήρια κοσμικού -όχι θρησκευτικού- χαρακτήρα.
 - Ελευθερία στη σύνθεση, παραβίαση κανόνων αρμονίας.
 - Συνδυασμός δωρικού - ιωνικού ρυθμού.
 - Νέος τύπος κιονόκρανου: το κορινθιακό.
 - Έργα της εποχής: ναός της Αλέας Αθηνάς στην Τεγέα, ναός του Διός στη Νεμέα, ναός της Αρτέμιδος στην Έφεσο, θόλος και θέατρο της Επιδαύρου.

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.3. ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323 π.Χ.)

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

★ Πλαστική:

Τέλη 6^{ου} - αρχές 5^{ου} αιώνα π.Χ.:

- Ανανέωση στην έκφραση των κούρων και των κορών.
- Αποτύπωση της ζωής, της κίνησης, της εσωτερικής δύναμης.
- Έργα: Ηνίοχος των Δελφών, Δίας ή Ποσειδώνας του Αρτεμισίου, γλυπτά του ναού του Διός στην Ολυμπία.

Δεύτερο μισό 5^{ου} αιώνα π.Χ.:

- Φειδίας: Διακόσμηση του Παρθενώνα, χρυσελεφάντινα αγάλματα του Διός στην Ολυμπία και της Αθηνάς στον Παρθενώνα, χάλκινο άγαλμα της Αθηνάς στην Ακρόπολη της Αθήνας.
- Μύρων: Δισκοβόλος, σύμπλεγμα Αθηνάς - Μαρσύα.
- Πολύκλειτος: Ανδριάντες αθλητών, «Δορυφόρος», «Διαδούμενος».
- Αλκαμένης, Αγοράκριτος: «πλούσιος ρυθμός».

4ος αιώνας π.Χ.:

- Πραξιτέλης: αγάλματα θεών με μάρμαρο: Ερμής, Κνιδία Αφροδίτη, Απόλλων Σαυροκτόνος.
- Σκόπας: διακόσμηση αρχιτεκτονικών μνημείων, αποτύπωση του παραγμένου συναισθηματικού κόσμου των προσώπων.
- Δύσιππος: ανδριάντες σε χαλκό (Μ. Αλέξανδρος).
- Αγνώστων δημιουργών: έφηβος Αντικυθήρων, παιδί του Μαραθώνα,

★ Ζωγραφική:

5^{ος} αιώνας π.Χ.:

- Πολύγνωτος, Μίκων, Ζεύξις.
- Αγγειογραφία: ερυθρόμορφος ρυθμός, λευκές λήκυθοι.

4^{ος} αιώνας π.Χ.:

- Πάμφυλος (Σικυώνα), Απελλής, ευνοούμενος του Μ. Αλεξάνδρου (Ιωνία), Πρωτογένης (Καρία).
- Παραστάσεις σε μακεδονικούς τάφους, τοιχογραφίες βασιλικών τάφων της Βεργίνας.